

אך לא במקום של ספק, שמא איסורא דאורייתא ממש קעביד [רש"י].

ואם כן, חוזרת הקושיה: רישא שחששנו בה למיעוט על כרחך רבי מאיר היא, ואילו סיפא שלא חוששים בה למיעוט, רבנן היא.

נמצא שרישא היא רבי מאיר, ואילו סיפא היא רבנן?!?

ומשנינן: **אלא, אמר רבא:**

ק"ט-ב

רישא דמתניתין, שמדובר בה באשה שהלכו בעלה וצרתה למדינת הים, והוחזקה בשעת יציאה שאין לו בנים, יש לה חזקה שהיא נופלת לייבור.

וכנגד החזקה הזאת יש לנו **רובא**, דרוב נשים מתעברות ויולדות, ומסתמא ילדה צרתה, ונפטרה מיבור, ומותרת לשוק.

וכשיש חזקה כנגד רוב, החזקה לא עדיף כוחה **כי רובא**, אלא אדרבה, רוב עדיף.⁽¹¹⁾ דרובא וחזקה, רובא עדיף [קידושין פ'].

וכאן, הרוב מתירה לשוק, והיינו צריכים

לאוסרה כי שמא יש לה יבם, ותפגע באיסור — כיון דהאיסור לשוק אינו אלא איסור לאו, "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר" [דברים כ"ה] לא חששו לו חכמים שמא נתעברה⁽⁹⁾, חמותה, ומעמידים את האשה בחזקת⁽¹⁰⁾ היתרה לשוק.

אמר רבא פירכא על תירוץ רב נחמן

מבדי, הרי, הא, איסור אשת אח, הוא איסורא דאורייתא.

והא, איסור יבמה לשוק איסורא דאורייתא.

מה לי ספק פגעה באיסור כרת, מה לי ספק פגעה באיסור לאו?

והרי כמו שבספק איסור כרת אתה חושש להתירה ליבם, כך בספק איסור לאו יש לחשוש ולהמנע מלהתירה לשוק, ולא להעמידה על חזקת היתרה.

ודוקא בהרחקות שאוסרים רבנן דבר המותר מן התורה כדי שלא יפגעו באיסור, שם שייך לחלק משום שכרת הוא יותר חמור, ולכן עשו לו חכמים הרחקה, אבל ללאו לא עשו הרחקה.

10. כך פירש רש"י. וביאר הריטב"א דרב נחמן אית ליה תירוץא דלעיל, דטעמא דסיפא דלא חישינן למיעוט לר"מ הוא כיון דהוה במקום חזקה.

אלא הוקשה לו מרישא [כקושיית הגמרא], ותירץ דבמקום כרת לא אזיל ר"מ בתר חזקה. ודוקא בסיפא, דהוה איסור, לאו אזיל בתר חזקה.

ועי"ש שהביא שיש שגרסו "אלא אמר רב נחמן". ולדבריהם לית ליה לרב נחמן פירוקא דלעיל. ודחה גירסא זו.

11. בתוס' [ד"ה וחזקה] הקשו דהוי מצי למימר

כמו הרוב, להתירה לשוק, אבל ברישא, שהחזקה להתירה ליבור עומדת כנגד הרוב דיולדות, ואוסרה ליבור [ורובא וחזקה רובא עדיף]. ואם כן יש לחלק ולומר שבזה לא מוקים רבי מאיר אחזקה, כתבו התוס' [בד"ה רישא] שבהוה אמינא של הגמרא היו רוב ומיעוט שוים. וכיון שמועילה לרבי מאיר חזקה בהדי רוב בסיפא, הוא הדין ברישא היתה צריכה להועיל החזקה בהדי המיעוט [לפי הסבר הקרן אורח]

9א. וילדה זכר דהוה מיעוט. וטעמא דאזלינן בתר חזקה וע"ע הערה הבאה

להתירה.

אך אייתי מיעוטא מפילות, סמוך ותצרף אותו לחזקה.⁽¹²⁾ ואז הוה ליה הספק שמא ילדה צרתה חשוב כפלגא ופלגא, ודינו כספק השקול.

ולכן ברישא, לא תינשא האשה לשוק, ולא תתייבם ליבם. כי לא אזלינן לא בתר חזקה ולא בתר רובא

אבל בסיפא, שמדובר בה שיצאה חמותה בלא יבם, והחזקה האשה בהיתר לשוק.

וכמו כן גם רובא, שרוב העוברים הם נפלים ונקבות [כדאמרינן לעיל] מתיר אותה לשוק.

וכנגד זה עומד ספק, שמא ילדה חמותה זכר, והרי היא זקוקה לייבום, כי על כל פנים יש מיעוט שיולדות זכרים.

וכיון דהוי ליה מיעוט הזכרים המחייבה בייבום כשהוא עומד מול החזקה של היתר לשוק, וגם מול רוב הנקבות והנפלים נחשב למיעוטא דמיעוטא.

ולמיעוטא דמיעוטא — לא חייש רבי מאיר.⁽¹³⁾

ולכן בסיפא אינה חוששת, ומותרת לשוק, ואע"ג שיש מיעוט לאוסרה.

למיעוט. והקשו, שבסיפא, ביצתה מלאה, חייש ר"מ למיעוטא אע"ג דליכא חזקה המסייעת למיעוט [דבחזקה דמותרת לשוק איתרע כמ"ש התוס' בדיבור זה ובריש פירקין].

ותירצו התוס', דלא בעי ר"מ חזקה בהדי מיעוט, וכוונת הגמרא היא, דאי החזקה היתה מסייעת לרוב הו"ל מיעוטא דמיעוטא ולא חייש ר"מ [כברישא דסיפא] לכך אמרינן דאדרבה החזקה מסייעת למיעוט.

ולראשונים [שהובאו בהערה קודמת] שרבא אוקי מתניתין אפילו לרבנן, אתי שפיר קושית התוס'. דאי החזקה לא היתה מסייעת למיעוט, לא חיישינן למיעוט. ודוקא היכא דמחמת דהחזקה מסייעת למיעוט והו"ל פלגא ופלגא חששו רבנן.

13. לראשונים [שהובאו לעיל] במתני' אפי' לרבנן פ' הגמ' דלרבנן פשיטא דתנשא דלא חוששים למיעוט ואפי' לר"מ נמי דחייש למיעוט למיעוטא דמיעוטא לא חייש ואתיא מתני' שפיר ככו"ע.

שהחזקה שקולה כרוב נשים יולדות, וסמוך מיעוט מפילות לחזקה, והוי ליה רובא דאין יולדות. ומכל מקום רבי מאיר חייש למיעוט שיולדות, ואסר לה ליבם.

ותירצו דאין הכי נמי, אלא שאת האמת אמר, שחזקה לא עדיפה כרוב. ומדברי תוס' אלו משמע שתירוץ רבא אתיא דוקא אליביה דר"מ.

אמנם הריטב"א כתב, שלפי רבא המשנה לדברי הכל היא, בין לר"מ ובין לרבנן, ולכן הוצרכו לומר שהחזקה לא עדיפה כרובא. דאי הוו שקולים, ואמרינן סמוך מיעוטא לחזקה, תו לא הוה חיישינן לרוב נשים מתעברות ויולדות כיון דרוב זה [מחמת הצירוף חזקה למיעוט מפילות] חשיב כמיעוט. ורבנן לא חששו למיעוט [וכ"כ דסוגיין כרבנן הרמב"ן והרשב"א ונ"י בסוגיין והבעה"מ בקידושין]

12. דייקן התוס' [בד"ה סיפא] דמשמע דוקא משום דהחזקה מסייע למיעוט חייש ר"מ

חדשים, וחולצת לאחר ט'⁽¹⁴⁾, ממה נפשך, בין חייבת בייבום בין פטורה, ומותרת להנשא לשוק.

אך אינה יכולה לחלוץ ולהנשא בתוך ט', כי שמא חברתה מעוברת היא, והולד הוא של קיימא. וכיון שכך, הרי היא נפטרת מהייבום רק על ידי הולד, ולא ע"י חליצה. והולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם.

ואם תנשא בתוך ט' חדשים ממיתת הבעל, שמא לא נפטרה בחליצתה, ועדיין אסורה היא לשוק, כל זמן שלא ילדה צרתה.

אבל לאחר ט' חדשים, היא ממה נפשך מותרת. כי אם היתה צרתה מעוברת, הרי כבר ילדה, והולד פטרה מיבום.

ואם לא נתעברה צרתה, והיתה האשה חייבת ביבום, הרי היא נפטרה בחליצה.⁽¹⁵⁾

ב. רבי חנינא אמר: לעצמה צריכה היא להמתין שלשה חדשים.

לחברתה, בשביל חברתה, שמא מעוברת צרתה, לעולם לא תנשא ולא תתייבם, עד שתדע בבירור אם יש לצרתה ולד אם לאו.

ומקשינן: ותחלוץ לאחר ט', ממה נפשך, אפילו לא ידוע לה אם יש ולד לצרתה, ותנשא לשוק.

שהרי אם ילדה צרתה, היא נפטרה מיבום ע"י הולד.

ואם לא ילדה צרתה, חליצתה פוטרתה!

שנינו במשנה: אשה שהלכו בעלה וצרתה למדינת הים, ובאו ואמרו לה מת בעלך לא תנשא לשוק ולא תתייבם ליבם:

ותמהינן: ולעולם [בתמיהה], וכי יש לה להמתין לעולם עד שיתברר אם היתה צרתה מעוברת אם לאו?

ומדוע לא תחלוץ מיד, ואפילו אין ידוע לה אם נתעברה צרתה, אם לאו, כי בין אם היא חייבת בייבום ובין אם היא פטורה ממנו, מותרת להנשא לשוק אחר החליצה, מיד.

שהרי ממה נפשך היא מותרת:

אם היתה חייבת בייבום, הרי החליצתה פוטרתה.

ואם היא פטורה מייבום, חליצתה לא מעלה ולא מורידה.

ומשנינן: אמר זעירי: לעצמה, אפילו אין לה צרה, צריכה היא להמתין שלשה חדשים, להבחין שמא מעוברת היא מבעלה.

ואפילו ודאי אינה מעוברת ממנו, וכגון שהיה בעלה במדינת הים יותר מג' חדשים, ואחר כך מת, בכל זאת צריכה להמתין שלשה חדשים אחר מותו, כדאמרינן בפרק החולץ [מב ב], שאפילו אשה שאין חשש שמא מעוברת היא, ולא שייכת אצלה המתנה לצורך הבחנה, צריכה להמתין ג' חדשים.

אך בשביל חברתה, לדעת שמא מעוברת היא צרתה, צריכה היא להמתין תשעה

14. ע"י רש"ש בהערה לקמן.

ותמתין עד לאחר ט' ותנשא, שממה נפשך מותרת כמבואר בגמרא דאי איכא ולד, כבר הוא

15. ולכאורה עדיין יכולה לחלוץ בתוך ט'

מת בעלי, וזקוקה אני ליבום — נאמנת היא להתירה ליבם. (16)

ב. אבל, אם אמרה ניתן לי בן במדינת הים, ומת בעלי ראשון, ואחר כך מת בני ופטורה אני מן הייבום — אינה נאמנת להתירה להינשא לשוק.

שהואיל ובחזקת ייבום יצאה, חיישין שמא משום ששונאת היא ליבם, ולא רוצה ליפול לפניו, אומרת כן כדי לפטור עצמה ממנו.

ומכל מקום, חוששין לדבריה שמא אמת הן.

וכיון שאינה נאמנת, דינה הוא, שהולצת כדי להתירה להנשא לשוק, ולא מתייבמת, היות שחוששין לדבריה שמא אמת הם, ואינה זקוקה ליבם, אלא אסורה היא לו.

ומדוע תחלוץ? ליחוש דילמא אתו עדים ואמרי בדקאמרה, שמת בעלה ראשון ואחר כך בנה, ופטורה מן הייבום, ולא היתה זקוקה ליבם כלל מעיקרא, ואין חליצתה כלום, ונמצא אתה מצריכה כרוז שמתרת היא לכהונה.

ומוכח שלא גזרינן כך, ואם כן, מדוע אמר רבי חנינא שאינה חולצת לעולם משום גזירה זו.

ומשנינן: אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין, אמרי תרווייהו: הטעם הוא משום גזירה, שמא יהא הולד בן קיימא, והולד הוא שפוטרה מיבום.

וכשיתברר הדבר שנפטרה בגלל הולד, ולא היה צורך בחליצה, נמצא אתה מצריכה כרוז, להודיע שאינה בכלל חלוצה שפסולה אפילו לכהן הדיוט, אלא מותרת היא לכהונה.

ומקשינן: מאי אמרת, שאינה יכולה לחלוץ לאחר ט', כי שמא תמצא חליצתה מיותרת ואתה מצריכה כרוז שיוודיע שהיא מותרת לכהונה.

וליצרכה כרוז, ומה גרוע בכך?

ומשנינן: יש לנו לחשוש דילמא איכא אינשי דהוי בשעת חליצה בבית דין, וראו בחליצתה, ולא הוי שמעו בהכרזה.

ואותם האנשים, כשיראוה נשאת לכהן ואין מוחה בידה, אמרי, קשרו רבנן חלוצה לכהן.

ופרכינן: תנן במתניתין לעיל [קיה ב]: אשה שיצאה בלא בנים, וחזרה ואמרה:

א. ניתן לי בן במדינת הים. והוסיפה בתוך כדי דיבור, ואמרה: מת בני ראשון, ואחר כך

בחליצה נמי. וע"ע רש"י שציון לעיל בהערה. 16. והא דלא חיישין שמא משום דרחמנא ליבם קאמרה כיון שיש לה נאמנות של "הפה שאסר", שכתחילה בחזקת יבום היתה עומדת, שלא ידענו שיש לה בן ופיה אסר עצמה על היבם כשאמרה ניתן לי בן. והוא הפה שמתירה כשאומרת מת בני ואח"כ בעלי [רש"י]

פוטרה, ואי ליכא נפטרה בחליצה דמעיקרא. וביאר הגרע"א [במשניות אות א'] דאם חלצה בתוך ט' לא תנשא אפילו לאחר ט' ע"י חליצה זו, דשמא מעוברת צרתה בשעת חליצתה ואח"כ הפילתו ואסורה היא לשוק, דע"י הולד לא נפטרה כאן שאינו של קימא. ומ"מ הוה חליצת מעוברת דלא שמה חליצה, והלכך לא נפטרה

ומביאה הגמרא שני תירוצים:

א. **אמר רב פפא**, שם מדובר בהיתה האשה גרושה כבר מאיש אחר. (17)

ולכן, אפילו אם תהיה חליצתה מיותרת, שאינה כלום, כבר פסולה היא לכהונה עולמית משום גרושה, וליכא כרוז.

ב. **רב היא בריה דרב הונא אמר: באמרה "אני והוא נחבאנו במערה"**, ואין איש עמנו שיכול לבוא ולהעיד. ואין חשש שיבואו עדים ותצטרך כרוז.

לכן, שם תחלוץ, היות ואין חשש שתצריכנה כרוז לכהונה. אבל במשנתנו, שיש חשש שמא אתה מצריכה כרוז לכהונה, גזרינן שלא תחלוץ לעולם, שמא יראה אדם בחליצתה ולא ישמע הכרוז. וכשיראנה נישאת לכהן, יאמר: התירו רבנן חלוצה לכהונה.

מתניתין:

שנינו במשנה לעיל [ק"ז א]: הכל נאמנין להעיד על האשה שמת בעלה, חוץ מחמש נשים, וביניהן יבמתה.

וכהמשך לכך, אומרת המשנה, שאם היו:

שתי יבמות, נשותיהם של שני אחים, שדין כל אחת מהן שבמיתת בעלה היא נופלת לפני בעלה של השניה ליבום.

ואם מתו שני היבמים, נמצא שאין להן יבם, והרי הן מותרות לשוק.

ובאות עתה שתי היבמות לפנינו, כאשר:

זו **אומרת מת בעלי**. והרי היא נאמנת. (18)

וזו **אומרת מת בעלי**, והרי היא נאמנת.

ואף על פי כן, שתיהן אסורות לשוק.

זו שאמרה מת בעלי, **אסורה מפני בעלה של** זו השניה, שהוא יבמה.

ושמא חי הוא, וזקוקה היא לו ליבום.

ואף על פי שאשתו אומרת שהוא מת, אינה נאמנת בעדות זו להעיד עבור חברתה, אלא רק לעצמה.

שהרי היא אחת מחמשת הנשים, ששנינו לעיל שאינן נאמנות להעידה להתירה לשוק.

וכן זו השניה שאמרה מת בעלי, **אסורה מפני בעלה של** זו הראשונה, שהוא יבמה, ושמא זקוקה היא לו.

ובאותן הנשים: אם **לזו יש עדים** (19) שמת בעלה, ולזו **אין עדים** על מיתת בעלה,

אותה אשה שיש לה עדים על מיתת בעלה **אסורה** להינשא לשוק, כי שמא בעלה של שניה, שהוא יבמה, חי, וזקוקה היא לו.

19. לר"מ אפילו עד אחד ולרא"ש צריך שני עדים למיתת היבם ודוקא בבעלה מועיל ע"א תפא"י. וע"ע רש"ש.

17. וה"ה במתני' אי האשה גרושה כבר מאיש אחר מותרת לחלוץ ולהנשא לאחר ט' וכ"כ הרמב"ם.

18. מתני' ק"ד: מת בעלי הנשא.

ואשה זו מפני בעלה ראשון של חברתה, שהוא יבמה.

כי שמא עדיין חיים הם ונפלו לפניהם ליבום.

ואע"ג שקיבלנו בתחילה דבריהם שמתו בעליהן, והתרנו להם על פי עדותן להנשא ליבם (21)

מכל מקום, עכשיו שרוצות הן להנשא לשוק, נמצאת עדות יבמה מועילה לחברתה [כברישא דמתניתין]. ואין יבמות מעידות זו לזו. ודוקא בתחילה, שהיתה נאמנותן אצל עצמן, היו נאמנות.

ורבי אלעזר אומר: הואיל והותרו ליבמין, והיו בחזקת שמתו בעליהן —

הותרו לכל אדם, ולא חיישינן שמא חיים הם. ובגמרא יתבאר טעמו.

גמרא:

תנא בכרייתא, אופן נוסף ביבמות אלו, ברישא של משנתנו:

אם לאשה זו יש עדים על מיתת בעלה, ובנים ממנו, ולזו אין לא עדים על מיתת בעלה ולא בנים ממנו

שתיהן מותרות!

זו שיש לה עדים ובנים מותרת לפי שאין כאן זיקת יבום מפני בניה.

ועדיה לא מוסיפים לה כלום, שהרי נאמנת היא גם בלעדיהם על מיתת בעלה.

ואותה, השניה שאין לה עדים על מיתת בעלה, אלא היא אומרת שמת, ואשה שאמרה מת בעלי נאמנת

נאמנת היא על מיתת בעלה, ומותרת לשוק. שהרי אין לה יבם, לפי שהעדים של חברתה מעידים על יבמה שהוא מת.

או אם לזו יש בנים מבעלה ולזו אין בנים מבעלה ואין עדים לאחת מהם על מיתתן,

אותה אשה שיש לה בנים מותרת להנשא לשוק, שנאמנת היא על מיתת בעלה להתיר עצמה, ואינה נופלת ליבום שיש לה בנים,

ואותה יבמה שניה שאין לה בנים, וזקוקה ליבום במיתת בעלה, אסורה לשוק, שמא יבמה חי, ויבמתה אינה נאמנת להעיד עליה להתירה.

וכשלאותן יבמות יש שני אחים לבעליהן, וזו אומרת מת בעלי, וזו אומרת מת בעלי, ואין להן בנים מבעליהן ולא עדים על מיתתם — נאמנות הן על מיתת בעליהן. לפי שהאשה שאמרה מת בעלי תתייבם, (20) [כשיש לה יבם], ונופלות לפני האחים ליבום.

נתייבמו לאחי בעליהן, ולאחר זמן מתו היבמין —

אסורות להנשא לשוק.

אשה זו מפני בעלה הראשון של שניה, שהוא יבמה.

20. ואיסור אשת איש וכ"ש שנאמנותם גבי איסור לאו של יבמה לשוק.

20. מתני' קי"ד: מת בעלי תתייבם
21. דהוה חשש איסור כרת של עדות אשת אב

וזה שאין לה לא עדים ולא בנים מותרת, שהרי יש עדים שהביאה האשה השנייה, שמת יבמה.

שנינו במשנה: **נתייבמו** יבמות אלו לאחי בעליהן, **ומתו היבמין** — **אסורין להנשא** לשוק, שעכשיו נמצאת עדות יבמה מועילה לחברתה.

רבי אלעזר אומר: הואיל והיו בחזקת שמתו בעליהן והתרו ליבמין — **הותרו להנשא לכל אדם.**

בני רבא: מאי טעמא דרבי אלעזר שמתירן להנשא על פי עדות היבמה?

האם **משום** שהוא חולק על המשנה לעיל, **דקסבר צרה מעידה לחברתה**, ולא חייש שהצרה תאמר מת הבעל כדי לקלקל צרתה, בכך שתנשא לשוק שלא כדין וכשיבא בעלה תצא מבעלה וממי שנשאת לו.

ולכן גם יבמה מעידה לחברתה, על אף שהיא צרתה.

כי הסיבה שיבמה פסולה להעיד לפי רבנן, היא משום שהיא שונאתה, לפי שהיא יראה שמא סופה של חברתה להיות צרתה [והיינו כשתעמוד לפני בעלה לייבום או ששניהם יפלו לייבום אחד].

ולכן יבמות הן כמו נשים צרות, ואינן נאמנות לרבנן, כי שמא יבמה אחת רוצה לפסול חברתה, ואומרת היבמה "מת בעלי" כדי שתנשא חברתה לשוק שלא כדין, ונמצאת צריכה גט מן הבעל, ונאסרת ליבום.

ולרבי אלעזר, מפני צד צרות — לא נפסלו מלהעיד זו לזו.

או דלמא, טעמו של רבי אלעזר הוא משום שהיות והצרה נשאת [או נתייבמה הייבמה], על כרחך שמת הבעל, היות **דהיא** [האשה המעידה] **לא מקלקלא נפשה** להנשא שלא כדין, ולקלקל בכך את עצמה.

והוינן בה: **למאי נפקא מינה למעשה**, בספקו של רבא מהו הטעם של רבי אלעזר?!

ומשנינן: הנפקא מינה היא כגון במקרה של קכ-א משנתנו, שהלכו אשה ובעלה למדינת הים, ובאה הצרה ממדינת הים, ואמרה מת בעלי.

האם על סמך עדותה של זו נאפשר ונתיר **לאינסובי לצרה** לשוק, **מקמו**, לפני שנישאת יודה [היא עצמה, המעידה]. כי:

אי אמרת שטעמו של רבי אלעזר הוא מחמת **שצרה מעידה לחברתה**, הרי **אף על גב דלא אינסובי**, שלא נישאה האשה המעידה, ואם יבוא הבעל היא לא תתקלקל, בכל זאת **מנסכינן לה לצרה** על פי עדותה של זאת.

ולא חיישינן שהיות והיא שונאתה היא תרצה לקלקלה.

אבל **אי אמרת** שמודה רבי אלעזר דחיישינן מתוך ששונאתה תרצה לקלקלה, וטעמו במשנתנו הוא **משום דהיא** [המעידה] **לא מקלקלא נפשה**, ובהכרח שהיא נישאת כדין, שבאמת מת הבעל.

הרי דוקא אם כבר **אינסובי** [האשה המעידה], **מנסכינן לה לצרה**.